

ZPRAVODAJ Č. 45

JARO 2023

REGIONÁLNÍ FOLKLOR DO ŠKOLY

NÁRODNÍ
ÚSTAV
LIDOVÉ
KULTURY

Zpravodaj 45

Předjaří 2023

Milé paní učitelky, páni učitelé, děti,

v novém čísle vám (kromě jiného) přinášíme malé ohlédnutí za masopustními obchůzkami a veselím. A protože masopustem začalo postní období, můžete si ho zpříjemnit přípravami na Velikonoce. Informace i inspiraci můžete čerpat v našem Zpravodaji.

A.Sch. + M. M. + L.J.

I. Aktuálně

Masopust skončil, máme za sebou i Popeleční středu, nastal předvelikonoční půst. Je na čase něco zajímavého se o Velikonocích dovědět. **Velikonoce**, stejně jako Vánoce, patří u nás k nejvýznamnějším svátkům v roce. Oběma je společné, že se v nich prolínají zvyky předkřesťanské a zvyky křesťanské. Vánoce jsou spojeny s pevným datem, oslava Velikonoc se pohybuje v jistém rozmezí a datum se tedy posouvá.

Je tomu tak proto, že Vánoce se určují podle slunce, Velikonoce podle měsíce. Jak si vypočítat datum Velikonoc?

Velikonoční neděle, tj. Hod Boží, se slaví **první neděli po prvním jarním úplňku**.

II. Co zajímavého proběhlo

Vzpomínky na Vánoce

V Dolní Rožince proběhlo setkání dětí MŠ, 1.-3. třídy a učitelů u štědrovečerního stolu naplněného skromností - ořechy, jablka, křížaly, sušené ovoce, zelené větvičky, lodičky z ořechů, vánočka, rozkvetlá Barborka, adventní věnec a další drobnosti dětem i učitelům stačily k naladění předvánoční atmosféry a k prohloubení vzájemných vztahů.

ZŠ a MŠ Jezeřany – Maršovice nacvičily děti společně se členkami kulturního výboru obce vánoční příběh o narození Ježíška, který napsala Blanka Kristová.

Živý betlém zahrály děti na školní besídce v kulturním domě – v úterý 20. prosince a následně v předvečer Štědrého dne v pátek 23. prosince 2022 na návsi obce u vyřezávaného betléma místním řezbářem Antonínem Špačkem. Spousta dětí během nacvičování onemocněla, tak bylo potřeba povolat náhradníky a nakonec museli hrát i dospělí, kteří se svou roli naučili doslova přes noc.

V Montessori Prachatice si vyzkoušeli tkaní s paní Růžnou Vincikovou. Děti aktivita tak nadchla, že vydržely tkát 4 hodiny a některé s tím pokračovaly ještě ve školní družině nebo doma.

Masopustní veselí

V ZŠ a MŠ Jezeřany – Maršovice proběhl školní ples a dětský maškarní bál.

Karneval si užili také ve **2.A ze ZŠ U Červených domů Hodonín.**

Jak lze uchopit letošní téma – My jsme tady dva, kamarád a já

Jak prožívali kamarádství ti, kteří ještě neměli mobil?

Právě na to se dotazníkem ptaly děti z **Dolní Rožínky** svých rodičů, prarodičů a klientů z Domova seniorů Mitrov. Zpracování všech odpovědí bylo náročné, ale povedlo se. Povedlo se také porovnání odpovědí starších s názory zadávajících, tedy dětí, které se ptaly.

Jako správní výzkumníci nám kamarádi z Dolní Rožínky poslali nejprve čísla:

Rozdali 87 dotazníků. Vyplněných se vrátilo 30 od rodičů a prarodičů

+28 od klientů z Domova seniorů.

+29 od samotných žáků

A zajímavost: Mezi odpovídajícími byla nejstarší žena, která se narodila v roce 1929 a nejstarší muž narozený v roce 1934.

Co se děti například dověděly?

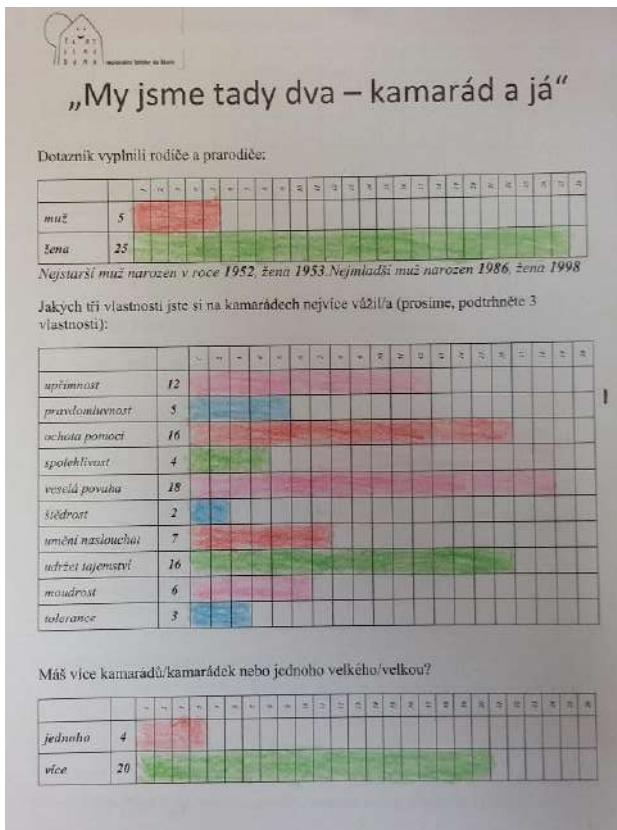
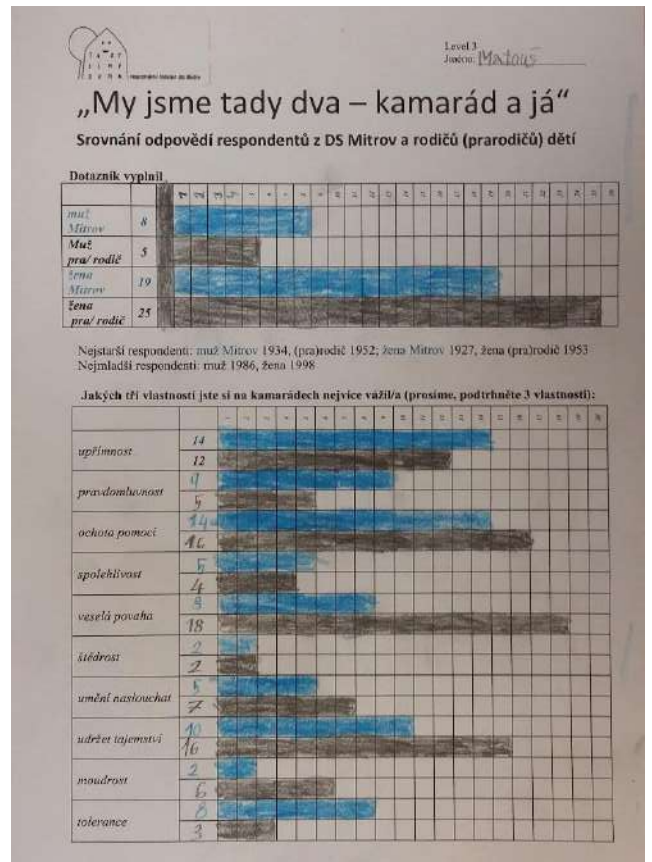
- Dotazovaní u svých kamarádů nejvíce oceňovali: ochotu pomoci, spolehlivost, udržet tajemství, ale také dobrou povahu.
- Za kamarády mohli jít, až po práci, kterou pomáhali rodičům.
- Dnešní děti si častěji s kamarády hrají s mobily a u počítačů, méně často s míčem.

Co se děti při zpracování dotazníků naučily?

- Zapsat údaje do tabulek.
- Převést údaje do grafů.
- Porovnávat výsledky.
- Procvičily trpělivost a přesnost při práci.

Děkujeme paní učitelce Ivě Janoušové a její třídě za zajímavou zprávu o jejich ještě zajímavější práci.

Přítelství je jako zlatá brána,
v nás, jen v nás je od té brány klíč.

děti: 29 dotazníků
DS Mitrov: 28 dotazníků
(pra)rodiče: 30 dotazníků
87 dotazníků

III. Pro žáky

Zkuste si o Velikonocích zahrát některou z her s vykoledovanými vajíčky. Řadu jich nabízí paní Dagmar Šottnerová ve své knize Lidové tradice:

- Ťukaná: Dva hráči ťuknou lehce vajíčky o sebe. Soutěží se v tom, čí vejce se rozbije a čí zůstane celé.
- Koulení: V řadě jsou naskládaná vajíčka. Z nakloněné plošiny se na tato vajíčka posílá další vejce. Pokud toto vajíčko některé z vajíček zasáhne, vyhrává ho ten, který posílal vajíčko z plošiny.
- Dá se také soutěžit v tom, čí vejce se dokutálí nejdál.

IV. Pro učitele

Zkuste si tento rok s dětmi „zařechtát, zahrkat, zaklepat“!

Hrkači (Pernica, 1938)

„...Když naposled v kostele zvonili, třásly hospodyně stromy na zahradě, aby daly hojnost ovoce. Toho dne vystřídali starého zvoníka hoši, kteří seřazení po dvou procházeli obcí a hrkali.

Průvod hrkačů vedli dva výrostci, děliči, kaprháli, komandanti, náčelníci, párovači, třidiči a velitelé, jak se jim na různých místech říkalo. Při zastavení u kostela, u kříže a u božích muk v poli říkali:

*Poledne oznamujem,
památku obnovujem,
že jest Kristus Pán zemřel
a za nás na kříži trpěl.*

*Skrze svou smrt ukrutnou,
račiž bránu nebeskou,
nám hříšníkům otevřít,
od pekla osvobodit.*

Hoši rádi provozovali hru na Jidáše se svatou tragedií Kristovou. To na Veliký pátek, který byl dnem postu, očišťování, smutku a modliteb. Po celý den putovali o Velkém pátku horalé do chrámu k božím hrobům. Hovory ustaly, vše proměnilo se v pokání a modlitební klid.

Ráno vstaly hospodyně časně, vyběhly na zahradu, poklekly tváří k východu a modlily se. Nemocní koupali se u zázračných studánek. Děvčata stříkala na sebe rosou, stavení kropila se svěcenou vodou. Od slunce východu vařily se ve staveních vejce pro koledníky.

Na Bílou sobotu chodili hrkači a klapači vybírat dárky, o něž se za vesnicí dělili. Při vybírání říkali:

*Klapy, klapy,
dejte nám hrkačku na klapačku.“*

Jak popsal hrkání František Bartoš (Bartoš, 2005).

Na Zelený čtvrtek po službách božích „zavážou se zvony“: úlohu zvoníkův odtud až do soboty ráno převezmou chlapi. Na společné toto „hrčení“ velikonoční chlapi dlouhý čas už napřed se těší, opravujíce a zkoušejíce náradí k tomu potřebného... sešikování jsou podle těchto nástrojů takto: napřed hrkávky a klapačky, za nimž valchy a na konec tragače. Vedeni jsouce vyvolnými „pány“, chlapi berou se celou osadou, hrčíce ráno, v poledne a večer a v pátek o třech hodinách.

Na západní Moravě chlapi klepajíce na chvílku přestanou a zpívají:

*My poledne zvoníme,
tím památku činíme,
že Kristus Pán pro nás umřel
a pro nás na kříži pněl.*

*On smrt hořkou podstoupil,
by nás hříšné vykoupil,
a naše nepravosti
ráčil on na sebe vzíti.*

*Protož, milí křesťane,
modli se Anděl Páně,
aby nás Bůh navždy zachoval
na přímluvu Marie.*

Jiný text:

*Poledně zvoníme, Jidáše honíme.
cos, Jidáši, cos učinil,
žes svého mistra židům prozradil.*

*Voni ho jali ukřižovati,
na veliké pátek
do hrobo no dali,
na bílú sobozu
poradu drželi.*

(Večer zpívali: *klekání zvoníme, ráno jen sezváníme, sezváníme.*)

Podle Věry Frolcové (Frolcová, 2001) byla účast v průvodu klepačů prestižní. Sezvání se ujímali nejstarší klepáči, ministranti nebo volení vedoucí, patřičně pojmenovaní (viz výše), kteří pak průvod řadili i ukázňovali. Tyto průvody konaly se na mnoha místech po celé naší zemi, ale mají stejný základ a pravidla: základem je živelný, pronikavý hluk, vyluzovaný dřevem, organizace napodobuje starší chasu při hodech, často má vojenský pořádek. Průvod

vychází obvykle od kostela nebo jiného významného místa uprostřed obce, nebo naopak na okraji obce (od kříže, zvoničky). Nejprve kostel (kříž, zvoničku) třikrát oběhnou a pak se vydávají po obci. Je-li obec větší, chodí průvodů několik a vzájemně spolu soupeří, ačkoliv je trasa předem vytýčená. Podle Ludvíka Kunze, znalce lidového hudebního instrumentáře a hudby, dostalo klepání zřejmě už v baroku nynější kulturu zvuku a organizovaný řád. Ale zápisy máme až ze století 19. a 20.

A ještě k současnosti: PhDr. Magdalena Maňáková dělala v roce 2021 výzkum na Horňácku, kde je obchůzka dosud živá, a zjistila tyto proměny: Sezvání a organizace je v rukách dospělých (učitel, vedoucí folklorního souboru, dokonce starosta obce). Účastní se nejen děti katolíků, ale bez rozdílu vyznání, děti místní i děti, které přijely na Velikonoce k příbuzným, a dokonce se účastní i děvčata.

Zdroje:

PERNICA, Bohuslav. Rok na moravském Horácku, 1938.

BARTOŠ, František. Naše děti, Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně, 2005.

FROLCOVÁ, Věra. Velikonoce v české lidové kultuře. Praha: Vyšehrad, 2001. ISBN 80-7021-503-8.

Tradiční seřazení hrkačů – od nejstarších po nejmladší

V. K úvaze

„Přijměte tempo přírody. Jejím tajemstvím je trpělivost.“

Ralph Waldo Emerson

